

İSTANBUL'DA YETİŞTİRME YURTLARI VE ÇOCUK EVLERİ SİTESİNDE KALAN ÇOCUKLARIN BESLENME DURUMLARI VE YEMEK HİZMETLERİNDEN MEMNUNİYETLERİNİN BELİRLENMESİ

Makale Bilgisi / Article Info

Alındı/Received: 09/12/2018

Kabul/Accepted: 30/12/2018

DETERMINATION OF THE NUTRITIONAL STATUS OF THE CHILDREN ACCOMMODATING IN ORPHANAGES AND CHILDREN CARE HOUSES, AND THEIR SATISFACTION WITH THE FOOD SERVICES

Şule Aktaç, Dr.

Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Marmara Üniversitesi

Güleren Sabuncular, Arş. Gör.

Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Marmara Üniversitesi

Sermin Genç, Dyt.

Özel Çamlık Tıp Merkezi, İstanbul

Büşra Vural, Dyt.

Dyt. Esra Işıkdemir Sağlıklı Beslenme ve Diyet Merkezi,
İstanbul

F. Esra Güneş, Doç. Dr.

Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Marmara Üniversitesi

Öz. Bu çalışmanın amacı çocuk yetiştirme yurtlarında ve çocuk evleri sitesinde kalan çocukların beslenme durumlarını, yemek hizmetleri koşullarını ve yemek hizmetlerinden memnuniyetlerini saptamaktır. **Yöntem:** Çalışma İstanbul'daki 2 yetiştirme yurdu ve 1 çocuk evleri sitesinde kalan gönüllü 108'i erkek 84'ü kız, 192 çocukla gerçekleştirilmiştir. Anket formuyla demografik özellikleri, beslenme durumları ve yemek hizmeti memnuniyetlerine yönelik bilgiler edinilmiş ve vücut ağırlığı, boy uzunluğu, bel çevresi ile üst orta kol çevresi ölçülmüştür. **Bulgular:** Çocukların boy uzunluğu ortanca değeri erkeklerde ve kızlarda sırasıyla 168,5 cm ve 160,0 cm'dir. Vücut ağırlığı ortanca değeri ise her iki grupta da 57,9 kg'dır. Yaşa göre BKİ z-skoru erkeklerde 0.3 ve kızlarda 0.2, erkeklerin %85.2'si ve kızların %85.7'si WHO referanslarına göre normal aralıktadır. Et yemekleri, köfteler, kuru baklagiller, etli dolmalar, tavuk yemekleri, yoğurt, ayran ve süt tüketiminin erkeklerde, fast food yiyeceklerin tüketiminin ise kızlarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Memnuniyet durumları incelendiğinde; servis personeli (%91,1), yemekhane temizliği (%85,9), yemeklerin sıcaklığı (%85,4), yemekhanenin fiziksel koşulları (%83,8), yemek yeme süresinin yeterliliği (%82,3), ve yemeklerin servis edilen miktarında (%182,8) memnuniyetin yükseldiği görülmüştür. Yemeklerin lezzeti (%28,7), çeşitliliği (%33,3) ve iyi pişme durumunda (%24,0) ise memnuniyetin azaldığı belirlenmiştir. **Sonuç:** Bu çalışmanın diğer

yetiştirme yurtları ve çocuk evleri sitelerini kapsayacak şekilde daha büyük örnekleme yapılması iyileştirmeye yönelik çözümler sunulabilmesinde fayda sağlayabilir.

Anahtar sözcükler: Yetiştirme yurtları, Çocuk evleri sitesi, Sevgi evleri, Adölesan, Beslenme

Abstract. The aim of this study is to determine the nutritional status of children accommodating in orphanages and children care houses, the conditions of refectory and their satisfaction with the food services. **Method:** The study conducted with 192 children, 108 boys and 84 girls accommodating in 2 orphanages and 1 children care house in Istanbul. Information about demographic characteristics, nutritional status and food service satisfaction was obtained with the questionnaire and body weight, height, waist circumference and upper middle arm circumference were measured. **Results:** The median height of children is 168,5 cm and 160,0 cm for boys and girls respectively. The median weight of children is 57,9 kg for both. The BMI z-score for age median was 0.3 in boys and 0.2 in girls, and 85.2% of boys and 85.7% of girls were in the normal range according to WHO references. Meat, meatballs, legumes, vegetables stuffed with meat, chicken, yoghurt and milk consumption were found to be higher in males and fast food consumption was higher in females ($p<0.05$). When the satisfaction status is examined; the satisfaction increased with the service personnel (91.1%), the hygiene of the refectory (85.9%), the temperature of the meals (85.4%), the physical conditions of the refectory (83.8%), the adequacy of the meal time (82.3%) and the amount of food served (82.8%). The taste of the food (28.7%), variety (33.3%) and good cooking (24.0%) were determined to decrease satisfaction. **Conclusions:** Conducting this study in larger samples to cover other orphanages and children care houses may be useful in providing solutions for improvement.

Key Words: Orphanages, Children care houses, Houses of love, Adolescent, Nutrition.

GİRİŞ

Adölesan çağı çocukları sürekli büyüme ve gelişme süreci içerisinde olup, genetik yapı, hormonlar, beslenme, cinsiyet, çevresel etmenler, sosyoekonomik durum, gelenekler gibi birçok etmenden etkilenmektedir. Bu etmenlerin içerisinde yer alan beslenme, çocuğun büyüme ve gelişmesini doğrudan etkilemekte, yetersiz beslenme büyüme ve gelişme geriliğine ve sağlık sorunlarına zemin hazırlamaktadır (Baysal, 2014). Ülkemizde adölesan çağıdaki çocukların bir kısmı olumsuz sosyoekonomik durumları, ailelerinin olmaması ya da aileden şiddet görme gibi nedenlerle 2828 Sayılı Kanun gereğince devlet tarafından koruma ve bakım altına alınarak yetiştirme yurtlarına ve yuvalarına yerleştirilmektedir (Gökçearslan, 2009). Aile ve çocuk refahını iyileştirmek amacıyla çıkarılmış bu kanun ile Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, korunmaya muhtaç çocuklara, ailelere yönelik sosyal hizmetleri planlamak, uygulamak, rehberlik hizmetleri sağlamak, yönlendirmek, koordine etmek ve denetlemekle görevli ve yetkili kılınmıştır (Yolcuoğlu, 2009). Sevgi evleri ve yetiştirme yurtları toplu beslenme yapılan kurumlardır ve bu kurumlarda yemek servisi büyük önem taşımaktadır. Bu servisin yönetiminden sorumlu personelin görevi, yemeklerin enerji ve besin öğeleri bakımından yeterli ve dengeli olmasını sağlamak, çocukların psikolojik ve sosyal doyumunu da sağlayarak ekonomik ve eğitici bir yemek servisi yapabilmektir (Bulduk, 1989).

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik'in 53. Maddesine göre kuruluşlarda günlük yemek çeşidi, miktar ve zamanı düzenlenmektedir (Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, 1995). Bu çalışma, yetiştirme yurtlarında ve çocuk evleri sitesinde kalan 12-18 yaşındaki çocukların beslenme durumlarını, yemek hizmetleri koşullarını ve çocukların yemek hizmetlerinden memnuniyet durumlarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, 1 Şubat-30 Haziran 2017 tarihleri arasında rastgele seçilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden İstanbul'daki 2 yetiştirme yurdu ve 1 çocuk evleri sitesinde gerçekleştirilmiştir. Elverişli çalışma ortamına sahip, devlete bağlı ve uygun yaş aralığındaki çocukların bulunması nedeniyle bu kurumlar seçilmiştir. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın amacı ayrıntılı olarak çocuklara açıklanmış, Helsinki

Bildirge'sine göre hazırlanmış bilgilendirilmiş onam formları dağıtılmış; çocukların yazılı ve sözlü onamları alınmıştır. Ayrıca isimlerinin gizli tutulacağı çocuklara bildirilmiştir.

Yurt ve çocuk evleri sitesinde toplam 251 çocuk kalmakta olup, kurumda bulunmaması, iletişim kurulamaması, yabancı uyruklu olması ve uygun yaş aralığında olmaması nedeniyle 59 çocuk dâhil edilememiş, 108'i erkek 84'ü kız 192 çocukla çalışma gerçekleştirilmiştir.

Anket formuyla çocukların demografik özellikleri, beslenme durumları ve yemek hizmeti memnuniyetlerine yönelik bilgiler edinilmiştir. Anket formları okuma-yazma bilmeyen ve yardıma gereksinim duyan çocuklara araştırmacı tarafından okunarak doldurulmuş, diğer çocuklar ise anketleri kendileri doldürmüşlardır. Tüm çocukların vücut ağırlığı, boy uzunluğu, bel çevresi ve üst orta kol çevresi araştırmacılar tarafından standartlara uygun olarak ölçülmüştür. Üst orta kol çevresi, iskelet kası protein kütlesinin tespiti için kullanılmıştır (Pekcan, 2008). BKİ: Vücut ağırlığı (kg) / Boy uzunluğu (m²) formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Onis ve Lobstein, 2010). Beslenme durumunun belirlenmesinde "Yaşa göre vücut ağırlığı (Y/A)", "Yaşa göre boy uzunluğu (Y/B)", "Yaşa göre beden kütle indeksi (Y/BKİ)" Z-Skorları hesaplanmıştır. Elde edilen veriler "WHO Anthro Plus Programı" ile değerlendirilmiştir. "Yaşa göre vücut ağırlığı (Y/A)" Z-Skor referans verileri, birçok çocuğun pubertal dönemde olmasından dolayı 10 yaşından sonra mevcut olmadığından belirlenmemiştir (http://www.who.int/growthref/who2007_weight_for_age/en/). Üst orta kol çevresi yaş ve cinsiyet referanslarına göre değerlendirilmiş, 5-95. persentiller arası normal, 5. persentil altı yetersiz beslenme olarak belirlenmiştir (https://www.cdc.gov/nchs/data/series/sr_11/sr11_252.pdf).

VERİLERİN İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) version 16.0 kullanılmıştır. Nicel değişkenler; ortalama ve standart sapma, nitel değişkenler sayı ve yüzde değerleri ile gösterilmiştir. Nitel değişkenlerin karşılaştırılmasında Ki-Kare (X^2) testi kullanılmıştır. Tüm istatistiksel veriler için $p < 0,05$ değeri anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çocukların yaş ortalaması $15,5 \pm 2,0$ yıl olup, %81,2'i okula gitmekte ve çoğunluğunu (%63,5) lise öğrencileri oluşturmuştur.

Antropometrik ölçümleri değerlendirildiğinde sırasıyla; boy uzunluğu $163,3 \pm 10,6$ cm, vücut ağırlığı $58,2 \pm 13,1$ kg, bel çevresi $73,5 \pm 9,0$ cm, üst orta kol çevresi $23,8 \pm 3,6$ cm ve BKİ $21,6 \pm 3,5$ kg/m² olarak saptanmıştır. Yaşa göre boy z-skorunun $-0,24 \pm 1,1$ ve yaşa göre BKİ z-skor değerinin $-0,3 \pm 1,0$ ile sifıra yakın olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

Antropometrik özelliklerin Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Hastalık Kontrol Ve Önleme Merkezi (CDC) referans değerlerine göre sınıflandırılması Tablo 2'de verilmiştir. Çocukların çoğunluğunun vücut ağırlığı (erkeklerin %84,3'ü, kızların %92,8'i) ve boy uzunluğunun (erkeklerin %90,7'si, kızların %97,6'sı) normal grupta olduğu belirlenmiştir. Beden kütle indeksi değerine göre kız ve erkeklerin çoğunun benzer sıklıklarda (erkeklerin %85,2'si, kızların %85,7'si) normal aralıkta olduğu tespit edilmiştir. Beden kütle indeksine göre zayıf olma sıklığının kızlarda (%11,9), hafif şişman/obez olma sıklığının ise erkeklerde (%12,0) daha yüksek olduğu görülmüştür. Üst orta kol çevresinin ise çocukların çoğunluğunda (erkeklerin %71,3'ü, kızların %66,7'si) normal aralıkta olduğu tespit edilmiştir. Kızlarda normal değer in altında olma sıklığının (%33,3) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. BKİ değeri normal aralıkta olan bazı çocukların üst orta kol çevresi değerlerinin normalin altında olduğu bulunmuştur.

Cinsiyet ile yeterli ve dengeli beslendiğini düşünme arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($p < 0,001$). Genel olarak erkek çocuklarının çoğunluğu (%67,6) yeterli ve dengeli beslendiğini düşünmekte iken, kız çocuklarının çoğunluğu (%84,5) yeterli ve dengeli beslendiğini düşünmemektedir (Tablo 3).

Yurt ve çocuk evleri sitelerinde beslenme eğitimi verilmediği, çocukların çoğunun (%60,9) ise beslenme eğitimi verilmesini istediği tespit edilmiştir. En çok talep edilen eğitim konularının ise sırasıyla yeterli ve dengeli beslenme (%64,1), besin hijyeni (%16,3) ve besin grupları (%12,8) olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Öğün tüketim sıklığına bakıldığında; akşam öğününü yapmama sıklığının çok düşük (%3,7) olduğu, kahvaltı ve öğle öğününü yapmama sıklığının ise aynı olduğu (%15,6) olduğu görülmüştür. Çocukların %60,9'u akşam yemeğini, %49,5'i öğle

yemeğini ve %42,7'si kahvaltıyı her zaman yapmakta olduğu saptanmıştır. En fazla gece ara öğünü (%35,4), en az ise kuşluk ara öğününün (%3,6) her zaman tüketilmekte olduğu belirlenmiştir. Hiç tüketilmeyen öğünlerin en fazla kuşluk (%80,2) ve ikindi (%62,6) ara öğünü olduğu görülmüştür (Tablo 5).

Cinsiyete göre yurt/sitede sunulan yiyecek/yemeklerin tüketim durumlarının karşılaştırılması Tablo 6'da verilmiştir. Tüm grupta en çok tüketilen yiyecek/yemeklerin; meyveler, tavuk yemekleri, süt ve süt ürünleri, salatalar, fast food yiyecekler ve makarna/pilav olduğu; en az tüketilen yemeklerin ise etli ve etsiz sebze yemekleri, etli dolmalar ve kuru baklagiller olduğu belirlenmiştir. Et yemekleri, köfteler, kuru baklagiller, etli dolmalar, tavuk yemekleri, yoğurt, ayran ve süt tüketiminin erkeklerde, fast food yiyeceklerin tüketiminin ise kızlarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sebze yemekleri, balık çeşitleri, makarna ve pilav çeşitleri, meyveler, salata çeşitleri, sütlü tatlılar ve hamur tatlıları tüketiminin cinsiyete göre bir değişim göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Çocukların yurt ve çocuk evleri sitesindeki yemeklerden ve yemekhane koşullarından memnuniyet durumu Tablo 7'de verilmiştir. Memnuniyet durumlarına bakıldığında; servis yapan personel davranışından (%91,1), yemekhane temizliğinden (%85,9), yemek sıcaklığından (%85,4), yemekhanenin fiziksel koşullarından (%83,8), yemek yeme süresinin yeterliliğinden (%82,3), ve yemeklerin servis edilen miktarından (%82,8) memnun oldukları saptanmıştır. Yemeklerin lezzeti (%28,7), çeşitliliği (%33,3) ve iyi pişme durumuna (%24,0) bakıldığında ise memnuniyetin azaldığı belirlenmiştir.

En çok sevilen ilk üç yiyecek/yemek sorgulandığında birinci sırada (%38) patates ve patates kızartması, ikinci sırada (%33) mantı ve üçüncü sırada (%29) sarma yer almıştır. Çocukların daha çok yüksek karbonhidratlı besinleri tüketmeyi sevdiği gözlenmiştir. Sevilmeyen ilk üç yiyecek/yemek sorgulandığında ise birinci sırada (%40) pırasa, ikinci sırada (%30) karnabahar ve üçüncü sırada (%30) brokoli yer almıştır. Çocukların genel olarak sebze yemeklerini sevmedikleri gözlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İstanbul'daki yetiştirme yurtları ve çocuk evleri sitesinde kalan 12-18 yaş arasındaki çocukların beslenme durumlarının saptanması amacıyla yürütülen çalışma

192 çocuk (108 erkek, 84 kız) ile gerçekleştirilmiş olup, elde edilen veriler bilimsel literatür ışığında ve bulgulara yönelik olarak tartışılmıştır.

Panpanich ve arkadaşlarının Malavi'deki yetiştirme yurtlarında kalan çocuklarla yaptığı çalışmada 5 yaş üzeri çocukların yaşa göre boy Z-Skor değeri -0.08 (0.91) olduğu belirtilmiştir (Panpanich, 1999). Grobbelaar ve arkadaşlarının Güney Afrika'nın Durban şehrinde yer alan yatılı çocuk bakım evlerinde yaptığı bir çalışmada ise 14-18 yaş arası çocuklarda yaşa göre boy değerinin erkeklerde %86,9'unun, kızlarda ise %90'ının normal aralıkta olduğu tespit edilmiştir (Grobbelaar ve ark., 2013). Bu çalışmada ise erkeklerin %90,7'sinin, kızlarının ise %97,6'sinin normal aralıkta olduğu ve Grobbelaar ve ark. çalışmasından yüksek olduğu, boy z-skor değerinin ise $-0,24 \pm 1,1$ ile Panpanich ve ark. çalışmasına benzer olduğu görülmüştür.

Bangladeş'teki yetiştirme yurdunda yapılan bir çalışmada çocukların %60'ının yetersiz beslendiği ve kız çocukların erkek çocuklara göre malnütrisyon riskinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Chowdhury, 2017). Hindistan'da bir yetimhanede yapılan çalışmada çocukların %57,7'sinin yetersiz beslendiği görülmüştür (Shukla ve Shukla, 2011). Etiyopya'daki bir yetimhanede yapılan çalışmada ise çocukların %36'sının vücut ağırlığının normal değerlerin altında olduğu belirtilmiştir (Aboud, 1991). Bu çalışmada ise çocukların beslenme durumları diğer çalışmalardaki çocuklarla karşılaştırıldığında yetersiz beslenme sıklığının daha düşük olduğu görülmüştür.

Türkiye'de Okul Çağı Çocuklarında (6-10 Yaş Grubu) Büyümenin İzlenmesi (TOÇBİ) projesinde çocukların %6,5'inin şişman (E:%7,5, K:%5,4) ve %14,3'ünün hafif şişman/kilolu (E:%15.1, K:%13.5) olduğu belirlenmiştir (TOÇBİ, 2011). Sabbağ ve Sürücüoğlu'nun ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada çocukların %3,6'sının hafif şişman olduğu belirtilmiştir (Sabbağ ve Sürücüoğlu, 2011). Lise öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada çocukların %22,6'sının şişman olduğu belirtilmiştir (Figan ve ark., 2002). Grobbelaar ve arkadaşlarının Durban'daki yatılı çocuk bakım evlerinde yaptığı çalışmada ise 14-18 yaş arası kızların %26,7'sinin hafif şişman olduğu bulunmuştur (Grobbelaar ve ark., 2013). Ankara'da yetiştirme yurtlarında kalan 12-18 yaş arasındaki çocuklarla yapılan çalışmada erkeklerin %2,2'sinin, kızların %3,8'inin şişman olduğu belirtilmiştir (Bulduk, 1989). Bu çalışmada hafif şişman/obez olma sıklığı erkeklerde %12,0 ve kızlarda %2,4 olup, Bulduk ve arkadaşlarının dışındaki çalışmalardan kızların sıklığının daha düşük olduğu, erkeklerinin sıklığının ise Bulduk

ve arkadaşlarının çalışmasından yüksek olduğu saptanmıştır. Aileleri ile yaşayan çocukları kapsayan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, obez/hafif şişman olma sıklığının daha düşük olduğu görülmüştür. Şişmanlık her iki cinsiyetteki çocuklarda, ülkemizde ve dünyada giderek artan prevalansı ile önemli bir sağlık sorunu haline gelmiştir. Şişmanlığın, hiperinsülinemi, diyabete eğilim, kan basıncında artma ve kan lipitlerinin yükselmesi gibi ileriki yaşlarda sağlık sorunlarına yol açtığı bilinmektedir (Köksal, 2015). İleriki yaşlarda bu tür hastalıkların oluşmaması için çocukluktan itibaren gerekli önlemlerin alınması ve doğru alışkanlıkların kazandırılarak yaşam boyu sürdürülmeye çalışılması önemlidir.

Bulduk'un yetiştirme yurtlarında kalan 12-18 yaş arası erkeklerin %5,4'ünün, kızların ise %25,3'ünün üst orta kol çevrelerinin normal değerlerin altında olduğu belirtilmiştir (Bulduk, 1989). Bu çalışmada da çocukların üst orta kol çevrelerinin erkeklerin (%28,7) ve kızların (%33,3) normal değerlerin altında olma sıklığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Üst orta kol çevresi kas kütlesi hakkında bilgi verdiği için, çocukların kas kütlesinin düşük olduğu söylenebilir. Bu açıdan vücut kompozisyonlarının daha detaylı değerlendirilmesi faydalı olabilir.

Lise öğrencilerinin yeme alışkanlıklarının değerlendirildiği bir çalışmada çocukların her gün düzenli kahvaltı yapma sıklığının %66,0 olduğu, çocukların %61,7'sinin öğle yemeğini, % 93,5'inin akşam yemeğini her gün düzenli yaptıkları gösterilmiştir (Özmen ve ark., 2007). Aksoydan ve Çakırın yaptığı çalışmada adölesanların %83,7'sinin kahvaltı, %87,4'ünün öğle yemeği ve %95,9'unun akşam yemeği yediği belirtilmiştir (Aksoydan ve Çakır, 2011). Vançelik ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %87,4'ünün öğün atladığı ve en fazla atladıkları öğünün sabah kahvaltısı olduğu belirtilmiştir (Vançelik ve ark., 2007). Eser ve arkadaşlarının adölesanlar üzerinde yaptığı çalışmada kız ve erkeklerde öğün atlama alışkanlığının bulunduğu, özellikle sabah kahvaltısı oranının (%58,3) oldukça yüksek olduğu görülmüştür (Eser ve ark., 2000). Ankara'daki yetiştirme yurtlarında kalan adölesanlar ile yapılan çalışmada erkeklerin %69,6'sının, kızların da %91,6'sının öğün atladığı, en çok atlanan öğünün ise erkeklerde %34,8, kızlarda %61,4 sıklıkla kahvaltı öğünü olduğu belirtilmiştir (Gümüş ve ark., 2011). Bu çalışmada yurt ve sitede kalan çocukların öğün tüketme durumları incelendiğinde kahvaltı ve öğle yemeğinin %84,4

sıklığında, akşam yemeğini ise %96,3 sıklığında tükettikleri ve öğün tüketim sıklığının diğer çalışmalardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Sabbağ ve Sürücüoğlu'nun ilköğretim çocukları üzerinde yaptığı çalışmada çocukların çoğunluğunun (%70,9) beslenme eğitimi almadığı ve %72,4'ünün beslenme eğitimi almak istediğini belirtmiştir (Sabbağ ve Sürücüoğlu, 2011). Bu çalışmada çocukların tamamının (%100) besleme eğitimi almadığı ve çocukların %60'ı bu kurumlarda beslenme eğitiminin verilmesini istediği görülmüştür. Beslenme eğitimi verilerek çocukların beslenme bilgi düzeyinin artırılması ile hatalı beslenme alışkanlıkları değiştirilerek yetersiz beslenme ve obezitenin önlenmesine katkı sağlanabilir.

Zimmerman'ın Malavi'de yaptığı çalışmada yetim çocukların yetiştirme yurtlarına yerleştirilmek istemelerinde yemek çeşitliliğinin ve kalitesinin rol oynadığı, çocukların %80'i bu sebeple yetiştirme yurtlarına yerleştirilmek istediklerini belirtmişlerdir (Zimmerman, 2005). Bu çalışmada ise çocukların %52,8'i çeşitliliğin az olduğunu, %28,3'ü verilen öğünlerin yetersiz bulduklarını beyan etmiştir. Yurt ve sitede kalan çocukların yurt/sitede verilen bu hizmetlerden memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi ve memnuniyetsizlik nedenlerinin saptanması gerekli iyileştirmelerin yapılmasının ilk adımıdır. Yapılacak iyileştirmeler ile çocukların memnuniyetinin, tüketim miktarlarının ve böylece beslenme durumlarının iyileştirilmesi sağlanabilir.

Gümüş ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada adölesanların her gün süt içenlerin sıklığının %24,7, yoğurt tüketenlerin sıklığının %16,2 olduğu belirtilmiş, adölesanların %39,9'unun tavuk, %32,3'ünün yumurta, %32,8'inin kurubaklagilleri ise haftada 1-3 defa tükettikleri belirlenmiştir (Gümüş ve ark., 2011). Güney Afrika'da yatılı çocuk bakım evlerinde menülerde süt ve süt ürünlerinin az olmasından kaynaklı çocukların süt ve süt ürünlerinin tüketiminin yetersiz olduğu görülmüştür (Grobbelaar ve ark., 2013). Ankara ilinde yetiştirme yurtlarında yapılan çalışmada; adölesan erkeklerin %70,8'i, kızların %11,9'u et yemeklerini, erkeklerin %16,9'u, kızların %7,8'i fastfood yiyecekleri, erkeklerin %71,4'ü, kızların %42,0'i süt ve süt ürünlerini tükettikleri belirtilmiştir (Bulduk, 1989). Sadik'ın Gana'da yetiştirme yurdunda yaptığı çalışmada da çocukların en çok tükettiği yiyecek/yemeklerin; tahıllar, şekerlemeler, asitli içecekler ve sütlü tatlılar olduğu belirtilmiştir (Sadik, 2010). Bu çalışmada en çok

tüketilen yiyecek/yemeklerin; meyveler, tavuk yemekleri, süt ve süt ürünleri, salatalar, fast food yiyecekler ve makarna/pilav olduğu belirlenmiştir.

Grobbelaar ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ise çocukların %68,64'ünün meyve ve sebze alımının günlük önerilen miktarlardan daha düşük olduğu belirtilmiştir. Gümüş ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da adölesanların meyve ve sebze grubu besinlerinin tüketim sıklığı yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır (Gümüş ve ark., 2011). Bu çalışmada ise cinsiyete göre çocukların meyve ve sebze tüketim miktarları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı, çocukların büyük çoğunluğunun meyve ve sebze tükettiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak yetiştirme yurtlarında büyüyen çocuklar, yeterli besin alımını sağlayacak önlemlerin mevcut olmadığı durumlarda, toplumun en savunmasız ve dezavantajlı üyeleridir. Çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk evleri sitesinde büyüme ve gelişmelerin rutin olarak izlenmesi, oluşabilecek olumsuzlukların erken dönemde tespit edilerek önlenmesi için önemlidir. Bu açıdan verilecek beslenme eğitimleri sağlıklı beslenmelerine katkıda bulunarak büyüme ve gelişmeyi destekleyebilir. Farklı şekillerde besinlerin sunulması ve yemek hizmetleri ile menülerin oluşturulmasında çocuklar fikirlerinin de alınması sağlıklı besinleri daha fazla tercih etmelerini sağlayabilir. Bu çalışmanın diğer yetiştirme yurtları ve çocuk evleri sitelerini kapsayacak şekilde daha büyük örnekleme yapılması çocukların beslenme durumları ve yemek hizmetlerinden memnuniyetlerine ilişkin bilgi edinilerek iyileştirmeye yönelik çözümler sunulabilmesinde fayda sağlayabilir.

Bilgilendirme

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılan son düzenlemelerle Yetiştirme Yurtları kapatılarak veya dönüştürülerek Sevgi Evleri ve Çocuk Evleri Sitelerine dönüştürülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aboud F, Samuel M, Hadera A and Addus A. (1991). Intellectual, Social and Nutritional Status of Children in An Ethiopian Orphanage. Soc. Sci. Med; 33(2):1275-1280.
- Aysoydan E, ve Çakır N.(2011). Adölesanların Beslenme Alışkanlıkları , Fiziksel Aktivite Düzeyleri ve Vücut Kitle İndekslerinin Değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Dergisi, 53(4):264-270.
- Baysal A. Beslenme. (2014). Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Bulduk S. Yetiştirme Yurtlarında Kalan 12-18 Yaşlarında Adölesan Çağının Beslenme Durumları ve Bunun Sağlıkla İlişkisi. (1989). T.C. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara (Danışman: Prof. Dr. Bahtiyar Ünver).
- Chowdhury A, Wasiullah S, Haque Md, Muhammad F, Hasan Md, Ahmed K and Chowdhury M.(2017). Nutritional Status of Children Living in an Orphanage in Dhaka city, Bangladesh; 23(2):291-298.
- Eser K, Şahin K. T, Demireli O.(2000).Konya'da İki Yetiştirme Yurdunda Barınan Adölesanların Beslenme Durumları. Beslenme ve Diyet Dergisi, 29(2):2-33.
- Figın G, Alphan M.E ve Söylemez D.(2002). 14-18 Yaş Grubundaki Lise Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıklarının Saptanması ve Değerlendirilmesi. Türk Aile Hekimliği Dergisi, 6(4):159-164.
- Grobbelaar H. H, Napier C. E, Oldewage-Theron W.(2013). Nutritional status and food intake data on children and adolescents in residential care facilities in Durban. S Afr J Clin Nutr; 26(1):29-36.

- Gümüş H, Bulduk S ve Akdevelioğlu Y.(2011).Yetiştirme Yurtlarında Kalan Adölesanların Beslenme ve Fiziksel Aktivite Durumlarının Vücut Kompozisyonları ile İlişkinin Saptanması. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1):786-808.
- Gökçearslan Çiftçi E.(2009).Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 5(19):53-67.
- Köksal G, Gökmen H.(2015).Çocuk Hastalıklarında Beslenme Tedavisi. Ankara, Hatiboğlu Yayınevi.
- Onis M.D, Lobstein T.(2010). Defining obesity risk status in the general childhood population: Which cut-offs should we use?. International Journal of Pediatric Obesity; 5: 458–460.
- Özmen D, Çetinkaya AÇ, Ergin D, Şen N, DüNDAR Erbay P.(2007). Lise Öğrencilerinin Yeme Alışkanlıkları ve Beden Ağırlığını Denetleme Davranışları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni; 6(2):98-105.
- Pekcan G.(2008). Beslenme Durumunun Saptanması. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi. Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayın 726.
- Panpanich R, Brabin B, Gonani A, Graham S.(1999). Are orphans at increased risk of malnutrition in Malawi?, Annals of Tropical Paediatrics, 19, 279-285.
- Sabbağ Ç, Sürücüoğlu MS.(2011). İlköğretim Öğrencilerine Verilen Beslenme Eğitiminin Beslenme Tutum ve Davranışlarına Etkisinin Değerlendirilmesi. Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi, 6(3):1-13.
- Sadik A.(2010). Orphanage Children in Grana: Are Their Dietary Needs Met?. Pakistan Journal of Nutrition, 9(9):844-852.

Shukla B, Shukla D.(2011). Study to Assess Physical Health Status of Children at Selected Orphanage in Salem, Chennai-India. International Research Journal;Vol.1:No.2.

T.C. Resmi Gazete. Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik. 13 Kasım 1995. Sayı:22462, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

Türkiye’de Okul Çağı (6-10 Yaş Grubu) Çocuklarında Büyümenin İzlenmesi (TOÇBİ) Projesi Araştırma Raporu. (2011). Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı Yayın No:834, Ankara.

Vançelik S, Önal Gürsel S, Güraksın A, Beyhun E.(2007). Üniversite Öğrencilerinin Beslenme Bilgi ve Alışkanlıkları İle İlişkili Faktörler. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6(4):242-248.

Yolcuoğlu İG.(2009).Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 5(18):43-59.

Zimmerman,B.(2005).Orphan living situations in Malawi: A comparison of orphanages and foster homes. Review of Policy Research, 22(6), 881-917.

Tablo 1. Antropometrik ölçümler

Antropometrik ölçümler	Erkek (n=108)		Kız (n=84)	
	ortanca	Alt-üst değer		
Boy uzunluğu (cm)	168,5	134,0 - 192,0	160,0	146,0 - 176,0
Vücut ağırlığı (kg)	57,9	25,9 - 88,7	57,9	36,2 - 104,4
Bel çevresi (cm)	71,0	54,0 - 95,0	73,0	60,0 - 104,0
Üst orta kol çevresi (cm)	25,0	14,0 - 32,0	23,0	17,0 - 31,0
BKİ (kg/m ²)	21,6	15,3 - 32,0	20,9	13,4 - 34,1
Yaşa göre boy z-skör	-0,5	-2,8 - 2,6	-0,1	-1,9 - 2,1
Yaşa göre BKİ z-skör	0,3	-2,9 - 2,6	0,2	-3,1 - 2,7

Tablo 2. Antropometrik özelliklerin referans değerlere göre sınıflandırılması

Antropometrik özellikler	Erkek		Kız	
	n	%	n	%
Yaşa göre vücut ağırlığı*				
Zayıf	5	4,6	1	1,2
Normal	91	84,3	78	92,8
Hafif Şişman/Obez	12	11,1	5	6,0
Yaşa göre boy uzunluğu*				
Kısa	7	6,5	1	1,2
Normal	98	90,7	82	97,6
Uzun	3	2,8	1	1,2
Yaşa göre BKİ *				
Zayıf	3	2,8	10	11,9
Normal	92	85,2	72	85,7
Hafif Şişman/Obez	13	12,0	2	2,4
Üst orta kol çevresi**				
Yetersiz beslenme	31	28,7	28	33,3
Normal	77	71,3	56	66,7
Aşırı beslenme	0	0,0	0	0,0

* Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) referans değerlerine göre sınıflandırılmıştır

**Hastalık Kontrol Ve Önleme Merkezi (CDC) referans değerlerine göre sınıflandırılmıştır

Tablo 3. Cinsiyete göre yeterli ve dengeli beslenme düşüncesi

Yeterli ve dengeli beslenme düşüncesi	n	Erkek		Kız		x ²	p
		n	%	n	%		
Düşüne	7	6	1	1			
n	3	7,6	3	7	51,		
Düşün	3	3	7	8	898	<0,	
meyen	5	2,4	1	4,5		001	

Tablo 4. Beslenme eğitimi verilme durumu

Beslenme eğitimi	n	%
Eğitim verilme durumu		
Evet	0	0,0
Hayır	192	100,0
Eğitim verilmesini isteme durumu		
Evet	117	60,9
Hayır	75	39,1
İstenen eğitim konuları*		
Yeterli ve dengeli beslenme	75	64,1
Besin hijyeni	19	16,3
Besin grupları	15	12,8
Okulda ne yesem	22	1,8
Diğer	1	0,9

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Erkek	35	32,4	17	15,7	21	19,4	18	16,7	17	15,7	
Kız	20	23,8	14	16,7	19	22,6	15	17,9	16	19,0	0,770
Toplam	55	28,6	31	16,1	40	20,8	33	17,2	33	17,2	
Makarna, pıllav vb.											
Erkek	65	60,2	21	19,4	10	9,3	7	6,5	5	4,6	
Kız	43	51,2	14	16,7	13	15,5	8	9,5	6	7,1	0,480
Toplam	108	56,2	35	18,2	23	12,0	15	7,8	11	5,7	
Fastfood yiyecekler											
Erkek	62	57,4	15	13,9	18	16,7	3	2,8	10	9,3	
Kız	54	64,3	12	14,3	4	4,8	8	9,5	6	7,1	0,037*
Toplam	116	60,4	27	14,1	22	11,5	11	5,7	16	8,3	
Salata çeşitleri											
Erkek	59	54,6	16	14,8	15	13,9	10	9,3	8	7,4	
Kız	59	70,2	10	11,9	6	7,1	4	4,8	5	6,0	0,232
Toplam	118	61,5	26	13,5	21	10,9	14	7,3	13	6,8	
Yoğurt, ayran, süt vb.											
Erkek	79	73,1	10	9,3	11	10,2	5	4,6	3	2,8	
Kız	47	56,0	20	23,8	6	7,1	7	8,3	4	4,8	0,032*
Toplam	126	65,6	30	15,6	17	8,9	12	6,2	7	3,6	
Meyveler											
Erkek	79	73,1	12	11,1	13	12,0	2	1,9	2	1,9	
Kız	60	71,4	14	16,7	3	3,6	3	3,6	4	4,8	0,137
Toplam	139	72,4	26	13,5	16	8,3	5	2,6	6	3,1	
Sütlü tatlılar											
Erkek	63	58,3	19	17,6	10	9,3	8	7,4	8	7,4	
Kız	45	53,6	9	10,7	8	9,5	9	10,7	13	15,5	0,275
Toplam	108	56,2	28	14,6	18	9,4	17	8,9	21	10,9	
Hamurlu tatlılar											
Erkek	49	45,4	13	12,0	21	19,4	13	12,0	12	11,1	
Kız	35	41,7	13	15,5	8	9,5	12	14,3	16	19,0	0,210
Toplam	84	43,8	26	13,5	29	15,1	25	13,0	28	14,6	

* $p < 0,05$

Tablo 7. Yurt/sitedeki yemek ve yemekhane koşullarından memnuniyet durumu

Yemek ve yemekhane koşulları	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü					
Yurt/site de verilen yemeklerin lezzeti	3	2,4	4	8,1	0	0,8	9	0,4	6	,3
Yemeklerin çeşitliliği	7	9,3	8	5,0	3	2,4	7	9,3	7	4,0
Yemeklerin sıcaklığı	6	9,2	8	0,2	0	6,0	8	,4	0	,2
Yemeklerin iyi pişip-pişmemesi	9	5,5	4	8,1	3	2,4	1	6,2	5	,8
Yemek yeme süresinin yeterliliği	3	8,1	0	1,2	5	3,0	4	2,5	0	,2
Yemeklerin servis edilen miktarı	3	2,8	5	8,6	1	1,4	5	3,0		,2
Servis yapan personelin davranış şekli	4	9,0	0	1,2	1	0,9	1	,7		,2
Yemekhanenin fiziksel koşulları	0	1,2	3	2,8	8	9,8	0	0,5	1	,7
Yemekhane temizliği	8	5,4	7	4,9	0	5,6	8	,4		,7